

Історія старої вулиці: прогулянка Вишневою

У своїх попередніх публікаціях я вже писала про історичні дорожні артерії Березного в рубриці «Старими вулицями міста», сьогодні хочу розповісти про Вишневу.

Вона розташована в центральній частині Березного і вважається однією з 11 найстаріших у місті.

Спочатку її називали Замковою, бо, імовірно, саме вона вела до замку Маріанни Семашко, що, як і всі фортифікаційні споруди того часу, був розміщений на березі річки.

Зауважу, що з історичних джерел відомо, що у XV–XVI ст. с. Губків було містечком, мало свого бургомістра і свій герб. До нього було приписано 16 навколишніх сіл. Андріїв (Березне) в XVI ст. теж входив до складу Губківської волості і був головною резиденцією шляхтичів Семашків.

Згадується замок Маріанни Семашко, дочки Миколи Семашка, старости Луцького, яка вийшла заміж за Станіслава Даниловича (1596-1632) і забрала замок в Березному разом з мешканцями як придане.

Директор районного краєзнавчого музею Наталія Трохлюк зауважує, що швидше за все він був дерев'яним та розміщувався на території сучасного ліцею-інтернату з професійним навчанням. А високе урвище, де, вочевидь, він стояв, досі добре проглядається з території міського пляжу. А ця вузенька вуличка вела до замку. Втім, з'ясувати чи було це насправді так, сьогодні вкрай важко.

На вулиці Замковій, яка з'єднувала замок з містом, ще за часів Миколи Семашка селились переважно євреї шанованих професій – шевці та кравці. Староста, як і інші магнати в тодішній польській державі, наділяв євреїв різноманітними привілеями, а для їхніх кагалів затвердив спеціальний статут. Вони там зорганізували таку своєрідну артілю з десятика майстрів: одні брали замов-

лення, а інші виконували роботу. У помічники брали й українців, щоправда, останні мали значно меншу зарплатню, але раді були й тому. Працювали за графіком – доба через троє. Своєрідний конвеєр був добре налагоджений, усе виконувалося вчасно та якісно. Виділялися серед майстрів Юхим і Йосип, до них у чергу записувалися за кілька тижнів.

На вулиці Замковій аж до 1942 року проживали в основному євреї, українців були одиниці. Між іншим, у 1942 році поряд з Вишневою, на території сучасної Березнівської початкової школи та ліцею з професійним навчанням було гетто. Сюди впродовж кількох тижнів зганяли євреїв з усіх куточків міста та найближчих сіл. Обгородили усе це "поселення" високим парканом, а у серпні 1942 року, провівши майже 4 тисячі смертників через усе місто, розстріляли їх на пустирі, на території якого за радянських часів був облаштований міський парк культури та відпочинку.

Довжина вулиці незначна, трохи більше 500 метрів. Вузенька, вона єдина у місті, що залишилася вимощена фрагментами автентичної столітньої польської п'ятикутної бруківки. Між іншим, за тієї ж Польщі усі 11 головних вулиць Березного були забруковані, а за радянщини – усі заасфальтовані, і тільки Замкова залишилася такою ж, як і багато десятиліть назад. Важливо відзначити, що тут досить вдало спроектована система водовідведення, на функції якої не вплинув час. 90-річний березнівчанин Іван Шабатюк, що сім десятиліть проживає на Вишневій, пригадує, як бургомістр міста Станіслав Скульський проектував його, так би мовити, «на око», і зробив це настільки вда-

ло, що й зараз навіть під час великих злив вода одразу прямує до міської каналізаційної системи.

Як то кажуть, багато води сплигло з тих пір, виросло вже кілька поколінь людей, які про польсько-єврейське минуле вулиці сьогодні вже майже нічого не знають. З'явилися нові ідентифікатори – залатана асфальтом величезна діра від німецької бомби і колодязь 1957 року. Нині він напівзруйнований, але життєдайним джерелом ніколи й не був. Люди розповідають, що там була несмачна і абсолютно непридатна навіть для господарських робіт вода, а коли жінки мили нею волосся, то на ньому залишався маслянистий слід і неприємний запах.

Замкова кілька разів змінювала обличчя, декотрі старожили й досі називають її Приставською, але в жодних офіційних джерелах вона так не називається. У Вікіпедії зазначено, що приставом у дореволюційній Росії називався начальник місцевої поліції. Тому це дає підставу припустити, що там проживав чиновник, який відповідав за порядок або виконував рішення суду (судовий пристав).

Мій співрозмовник Іван Шабатюк, який народився і виріс на вулиці Шевченка, а, одружившись, побудувався вже на Замковій, пригадує:

– Не можу сказати чому Приставська, але ми її так називали, подекуди, ніби тут жив польський поліціант. Наскільки це правда – нині не відомо, – каже Іван Андрійович, – бо мешкав зі мною по сусідству начальник місцевої поліції Іван Горковець, щоправда, жив він по вулиці Шевченка, а не на Замковій. Спочатку служив у польській армії у Березному, а коли прийшли німці, то забрали його до себе у поліцію, в нього просто іншого виходу не було. Але пристав був настільки хорошим чоловіком,

що одну єврейську сім'ю переправив човном через річку і сказав, куди втікати, щоб залишитися живими. За багато років нащадки врятованої родини приїхали до Березного, щоб подякувати за спасіння, але Івана вже давно не було серед живих, він загинув ще в роки війни.

Слухаю Івана Андрійовича і розмірковую, що якимось дивним, вибірковим було ставлення до єврейських родин у керівника німецької поліції, який фактично керував операцією з розстрілу тисяч місцевих іудеїв. Чи у нього знову виходу не було?

За радянських часів вулицю перейменували у Комсомольську, хоча, якщо відверто, як би її не назвали, головну цінність становлять люди, що там проживали і живуть.

Пригадує Іван Шабатюк майстерного кравця, сусіда Іллю Хомича Іванюка, Івана "Довгого" (на жаль, не пригадує його прізвища), який відсидів 25 років за участь в УПА.

А от син Ілли Хомича Ігор досі пам'ятає запах свіжої випічки у магазинчику, де нині приватна ветеранка, і першого телевізора на весь куток, що його при-

дбав сусід – голова колгоспу Андрій Миронець у 1967 році, і тітку Килину, яка любила збирати навколо себе дітей та розповідати їм цікаві історії, і матір з донькою Антоніну і Людмилу, які багато років тому виїхали жити до Америки, і першого у місті водія Олександра (не пригадує його прізвища), який проживав у будинку, де зараз знаходиться квітковий павільйон.

Добрим словом на Вишневій згадують дідуся Володимира Левчука, який був дуже мудрим чоловіком і страшенно переживав за долю річки Случ, на берегах якої він народився і прожив усе своє життя. До свого останнього дня він доглядав її береги, прибирав гілля та сміття. Можливо, й добре, що нині не бачить, що з річкою зробили час і люди.

За часів незалежності вулицю перейменували у Вишневу, абсолютно не враховуючи її історичного минулого.

Хотілося б, звісно, щоб ця вулиця носила свою давню назву – Замкова, адже саме так вона значиться у генплані міста 1922 року.

Юлія ІВАНЮК.